Лукашук Максим Валерійович,
магістрант, спеціальність
«Фінанси, банківська справа та страхування»;
Науковий керівник:
Бондарук Таїсія Григорівна,
доктор економічних наук,
професор кафедри фінансів, банківської
справи та страхування;
Національна академія статистики, обліку та аудиту

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку економіки України від здатності банківської системи задовольняти потреби суб'єктів господарювання необхідними грошовими ресурсами значною мірою залежить перспектива подальшого зростання економіки країни. Банківські установи як основні суб'єкти на грошово-кредитному ринку мають можливості залучати тимчасово вільні грошові кошти та спроможні ефективно використовувати акумульовані ресурси для задоволення фінансових потреб реального сектору економіки з метою забезпечення безперервності кругообігу капіталів підприємств.

Водночас поєднання наслідків світової фінансово-економічної кризи, несприятливих політичних та військових подій, скорочення виробництва, інфляційний тиск на економіку та зниження інвестиційної активності є серйозним випробовуванням банківської системи та економіки в цілому на міцність, яке суттєво послабило вітчизняний банківський сектор та значно ускладнило умови його функціонування. Внаслідок процесів фінансової глобалізації відбувається значне посилення впливу фінансово-кредитних інститутів на реальний сектор економіки країни. Насамперед це стосується кредитування суб'єктів господарювання, яке відіграє ключову роль у розвитку економіки кожної країни. Не винятком в цьому є й економіка України, підприємства реального сектору якої зазнають фінансових складнощів та не в змозі самостійно їх подолати.

Ефективне кредитування на сьогодні – це одне з найважливіших і найактуальніших завдань банківської системи України. У зв'язку з цим гостро стала проблема наукового осмислення нових явищ у сфері кредитування, розуміння їх змісту, природи й сутності, розробки ефективних схем і технологій кредитного процесу та їх використання на практиці.

Метою дослідження є аналіз сучасного стану і динаміки кредитної діяльності банків, виявлення проблем та перспектив розвитку банківського кредитування в Україні.

Кредит є універсальним інструментом розподілу й перерозподілу національного доходу, фінансових, матеріальних і трудових ресурсів,

вирівнювання рівнів рентабельності підприємств за рахунок переливу капіталів що сприяє прогресивним структурним зрушенням у національній економіці [7, с. 22]. Банківське кредитування є важливим джерелом одержання прибутків банківського сектору, а також виступає одним з головних джерел фінансування діяльності підприємств у ринковій економіці.

Правильна організація банківського кредитування, розробка ефективної та гнучкої системи управління кредитними операціями, належне забезпечення оперативною та достовірною інформацією є основою фінансової стабільності й ринкової стійкості комерційних банків [3, с. 73]. З метою забезпечення організації ефективної кредитної діяльності комерційні банки розробляють власну кредитну політику та впроваджують практичні механізми її реалізації. Тому однією з найважливіших задач управління кредитною діяльністю є формування та аналіз кредитного портфеля комерційного банку.

Сучасне банківське кредитування в Україні перебуває під впливом процесів фінансової глобалізації, відбувається в умовах банківської кризи та супроводжується високими ризиками й асиметрією інформації, яка характеризується відсутністю повноти і достовірності, необхідної для оцінки кредитоспроможності позичальників інформації про чинники, що впливають на діяльність підприємств різних секторів економіки, а також недосконалістю фінансово-кредитних інструментів. На думку вітчизняних дослідників, банківські кредити для багатьох українських підприємств сьогодні не є доступними, тому питання функціонування та вдосконалення вітчизняної системи кредитування корпоративних структур мають велике значення та вимагають постійного розвитку і вдосконалення [2, с. 231].

У 2014–2017 рр. у банківському секторі України панувала найбільш глибока криза за часи його існування, внаслідок чого кількість банків стрімко скоротилась. Станом на 01.01.2014 р., до початку цієї кризи, в Україні налічувалося 179 банківських установ. Упродовж 2014–2017 рр. НБУ визнав неплатоспроможними 97 банків і вже станом на 01.01.2018 р. їх кількість становила 82 од. При цьому скорочувалась чисельність банків як з вітчизняним, так і з іноземним капіталом (рис. 1, за даними [5]).

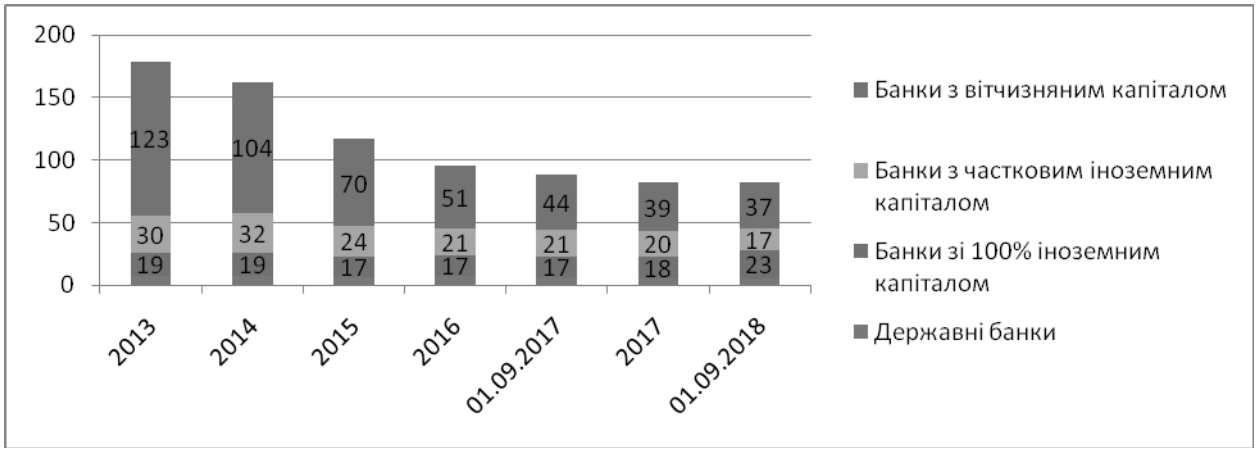

Рис. 1. Динаміка кількості банків в Україні в 2013–2018 рр.

У результаті «очистки» НБУ відбулося перезавантаження банківської системи України. З одного боку, очищення банківського сектору України від проблемних, непрозорих, недостатньо капіталізованих банків є об'єктивною необхідністю і передумовою економічного відновлення. Проте в Україні цей процес відбувається у несприятливих умовах, що характеризуються незавершеним збройним протистоянням та макроекономічними негараздами. З іншого боку, скорочення частини працюючих банків є наслідком загальноекономічної дестабілізації, що певною мірою її посилює, адже втрати клієнтів збанкрутілих банків погіршують їх фінансовий стан та ділові очікування.

В 2018 році спостерігається пожвавлення інтересу іноземних інвесторів до українських банків: за 8 місяців 2018 року кількість банків з іноземним капіталом збільшилась на 5%, або на 2 од.

Незважаючи на банківську кризу та виведення з ринку більше половини банків, загальний обсяг активів вітчизняних банків протягом 2012–2017 рр. зріс на 206 639 млн грн (18,3%) і станом на початок 2018 року становив 1 333 831 млн грн, зокрема за 2017 рік обсяг активів збільшився на 77 532 млн грн (6,1%). Найбільшу частку активів займають кредити, надані клієнтам, частка яких станом на 31.12.2017 р. становила 77,7%, оскільки кредитування є однією з головних специфікацій банківського сектору (табл. 1, за даними [5]).

Таблиця 1

Динаміка та структура кредитних портфелів комерційних банків України у 2015–2017 рр.

Показники	Абсолютні значення			Відхилення 2017 / 2016	
	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2017	Абсолютні	Відносні, %
Активи, млн грн	1 254 385	1 256 299	1 333 831	77 532	6,1
Кредити, млн грн	1 009 768	1 005 923	1 036 745	30 822	3,1
Частка кредитів у активах, %	80,5	80,1	77,7	–2,4	–
Кредити, надані юридичним особам, млн грн	834 057	848 538	865 971	17 433	2,1
Частка кредитів, наданих юридичним особам, %	82,5	84,4	83,5	–0,9	–
Кредити, надані фізичним особам, млн грн	175 711	157 385	170 774	13 389	8,5
Частка кредитів, наданих фізичним особам,%	17,5	15,6	16,5	0,9	–
Кредити, надані в іноземній валюті, млн грн	589 152	519 857	490 407	–29 450	–5,7
Частка кредитів, наданих в іноземній валюті, %	58,3	51,7	47,3	–4,4	–

Загалом обсяг наданих банківських кредитів в Україні протягом 2012–2017 рр. збільшився на 221 418 млн грн (27,2%), зокрема протягом 2017 року – на 30 822 млн грн (3,1%), при цьому частка кредитів у структурі активів скоротилася на 2,4%, що пояснюється оздоровленням кредитних портфелів банків (скороченням знецінених кредитів, збільшенням якісних кредитів), зростанням у структурі активів частки ОВДП через докапіталізацію державою ПАТ КБ «Приватбанк» шляхом внесення до статутного капіталу банку ОВДП на загальну суму 36 332 млн грн.

Корпоративний кредитний портфель комерційних банків представлений переважно коротко- та середньостроковими кредитами в національній валюті. Згідно за даними табл. 1, спостерігається зростання обсягу виданих кредитів юридичним особам, зокрема протягом 2017 року українськими банками було надано на 17 433 млн грн кредитів більше, ніж у попередньому році.

Зменшення частки кредитів в іноземній валюті свідчить про виважений підхід банків до кредитування в іноземній валюті, яке несе в собі підвищений ризик неповернення кредиту через постійні коливання курсів валют, а також про ефективність заходів НБУ з обмеження валютного кредитування. Якщо розглядати кредитування в іноземній валюті за структурою власності банків, то такі кредити домінують у банках з іноземним капіталом, державні же банки та банки з приватним капіталом здебільшого кредитували у національній валюті.

Основною причиною вагомого зростання обсягів кредитування за зменшення кількості банків стала значна девальвація національної валюти, що, своєю чергою, відобразилося на збільшенні залишків за кредитами у гривневому еквіваленті. Водночас відбувалось і загальне падіння платіжної дисципліни позичальників, викликане девальвацією та погіршенням ділової активності, що призвело до стрімкого погіршення якості обслуговування кредитів. Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України, неухильно зростає. Якщо станом на 01.01.2014 р. цей показник загалом у банківській системі становив 7,7%, то на 01.01.2018 р. він зріс до рівня 54,5% (здебільшого за рахунок перекваліфікації кредитів ПАТ КБ «Приватбанк» після його націоналізації).

Наслідком банківської кризи в Україні стала обережна кредитна поведінка банків – вони неохоче кредитують корпоративних клієнтів через їх незадовільну платіжну дисципліну та загальний несприятливий для кредитування стан економіки. А поточний високий рівень відсоткових ставок банків і відсутність єдиного реєстру кредитних історій наразі відлякує навіть надійних позичальників корпоративного сектору [6, с. 49].

Несприятливим для активізації кредитування в сучасних умовах є підхід банків, що мають надлишкову ліквідність, які спрямовують вільні кошти на придбання ОВДП та депозитних сертифікатів НБУ. Якщо відповідні інвестиції станом на 01.01.2016 р. по банківській системі становили 201 520 млн грн, то на 01.01.2018 р. ця сума зросла понад удвічі до рівня 425 803 млн грн.

Замість того, щоб кредитувати реальний сектор економіки, банківські установи віддають перевагу більш надійному, на їх погляд, кредитуванню

дефіциту державного бюджету. Це посилює негативні тенденції у сфері виробництва та суттєво звужує базу зростання ВВП у країні.

Отже, на сучасному етапі економічного розвитку одним з важливих шляхів виходу України з кризового стану є удосконалення та подальший розвиток банківського кредитування. Підвищення ефективності банківського сектору країни – одна з актуальних, гострих і складних проблем [4, с. 76]. Одним із можливих варіантів активізації кредитування реального сектору може бути створення механізму рефінансування надійних системних банків з метою подальшого спрямування цих коштів підприємствам реального сектору економіки. Для цього необхідним є розроблення на рівні НБУ переліку індикаторів ефективності та механізму контролю реалізації структурного рефінансування, а ключовим принципом його реалізації має стати залежність обсягів і вартості кредитів, наданих НБУ банкам, від обсягів та якості кредитів, що надаються банками підприємствам реального сектору економіки.

Ще одним із варіантів пожвавлення кредитування є розширення міжнародних програм кредитування комерційних банків (таких, наприклад, як спільні програми між АТ «Укрексімбанк», ПАТ «Ощадбанк», ПАТ «ОТП Банк» та інших зі Світовим банком, ЄБРР, ЄІБ, НУФ та іншими міжнародними фінансовими організаціями), що дозволить знизити ціну кредитних ресурсів для позичальників та, як результат, привернути увагу до кредитування надійних великих корпоративних клієнтів.

Список використаних джерел

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14
2. Кужелєв М. Інноваційні методи кредитування корпоративного сектору економіки в умовах динамічного зовнішнього середовища // Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках черноморского экономического сотрудничества. 2012. № 8. С. 231–235.
3. Рогожнікова Н. В. Основні тенденції банківського кредитування в сучасних умовах фінансово-економічної кризи // Фінансовий простір. 2015. № 3 (19). С. 72–77.
4. Сергєєва О. С., Тищенко М. О. Проблеми кредитної діяльності банківської системи України // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2017. № 3 (08). С. 317–321.
5. Основні показники діяльності банків за 2012-2018 рр. URL: https://beta.bank.gov.ua/statistic/nbustatreport/supervision-stat#1
6. Власюк О. С. Банківська криза в Україні: втрати, помилки та пріоритети посткризового відновлення // Стратегічні пріоритети. 2017. № 2 (43). С. 45–61.
7. Владичин У. В. Банківське кредитування: навч. посіб. / за ред. С. К. Реверчука. Київ: Атіка, 2008. 648 с.